

ВИСТУП ЧЛЕНА-КОРЕСПОНДЕНТА НАН УКРАЇНИ, АКАДЕМІКА НАМН УКРАЇНИ ІСААКА МИХАЙЛОВИЧА ТРАХТЕНБЕРГА

Шановні колеги!

Я хочу висловити кілька своїх думок і буду вдячний, якщо ви їх уважно послухаєте.

Розпочну з того, що згадаю слова першого президента Української академії наук академіка Володимира Івановича Вернадського про те, що «сьогодення є закономірним проявом минулого, яким далеким від нас воно не було б».

Так склалося, що у другій половині минулого століття, на певному історичному етапі розвитку науки, роль фізики та інженерно-технічних наук була, безумовно, провідною. Результати досліджень у цих наукових дисциплінах були затребуваними і на суспільному, і на державному рівнях. Ця тенденція абсолютно закономірно відображалася в тому, що в останні більш як пів століття Національну академію наук очолювали, кажучи дещо вульгарною мовою, технарі. І це було цілком виправдано. Але чи так це сьогодні?

Скажіть мені, будь ласка, що зараз найбільше хвилює людство? Звісно, проблеми здоров'я. Подивіться, як пандемія, спричинена коронавірусом, кардинально змінила життя людей у всіх без винятку країнах світу. Ми щодня чуємо в новинах усе нові й нові жахливі, я б навіть сказав — катастрофічні, цифри захворюваності на COVID-19. Маю сказати, що в Україні ця проблема ускладнюється ще й тим, що нинішній епідемії коронавірусної інфекції передувала ціла низка подій, пов'язаних з біологічною етіологією. Гадаю, в цій аудиторії немає сенсу нагадувати про віддалені наслідки радіаційного опромінення організму людини. Якби ми мали час і можна було дати слово присутньому тут одному з провідних науковців у галузі досліджень раку щитоподібної залози, директору Інституту ендокринології та обміну речовин ім. В.П. Комісаренка академіку НАМН України Миколі Дмитровичу Троньку, він доповів би

нам про численні проблеми і патології щито-подібної залози в українців, про те, що наша статистика захворювань на рак щитоподібної залози в десятки разів більша за світову, особливо у дітей.

Крім наслідків чорнобильської катастрофи на здоров'я українців негативно впливає і погана екологічна ситуація. Згадайте, наприклад, спалах дитячої алопеції в Чернівцях у 1988 р., пов'язаний з хімічними викидами, походження яких так і не було встановлено. Або проблему, вивченню якої я присвятив понад пів століття, — токсичність органічних сполук ртуті і хворобу Мінамата, від якої загинула величезна кількість людей. Чи, наприклад, відому історію з талідомідом — снодійним та седативним лікарським засобом, який широко використовувався і постачався в Україну з Німеччини, а потім виявилось, що він має тератогенний вплив, тобто становить величезну небезпеку на ранніх стадіях вагітності — після прийому всього однієї таблетки є практично стовідсоткова ймовірність появи у новонародженої дитини відхилень у розумовому розвитку або фізичних деформацій, таких як відсутність кінцівок, вушних раковин, очей тощо.

Отже, повторю, сьогодні у світі безумовним пріоритетом є науки медико-біологічного профілю, або, як зараз кажуть, науки про життя. І ми маємо більше уваги приділяти розвитку в нашій Академії таких напрямів, як біохімія, імунологія, молекулярна біологія, генетика тощо.

Мені також дуже шкода, що під час цієї виборчої сесії Загальних зборів НАН України ми з вами так і не знайшли часу обговорити нагальні питання, наприклад, як нам підвищити авторитет Національної академії наук України у зв'язку з тим ставленням, яке нинішня влада виявляє до науки і науковців. З цього приводу я часто пригадую слова Миколи Михайловича Амосова, який дуже слушно зазначав: «Яке фінансування, така й наука». Нам потрібно активніше і гучніше говорити, що з фінансуванням науки справи у нас кепські.

От я особисто, розмірковуючи над програмами і слухаючи виступи кандидатів у прези-

денти НАН України, не можу збагнути, чому всі вони, так само, до речі, як і члени Президії НАН України, уникають деяких гострих проблем. Наприклад, я хотів би почути відповідь на запитання, чому нами, вченими, командує тепер якась абсолютно незрозуміла для мене структура, створена ще за часів попереднього Президента України. Разом з професором Ігорем Тарабаном ми нещодавно різко виступили проти цього у пресі зі статтею «А судді хто?». Я щиро не розумію, як можуть медиками командувати доктори фізико-математичних наук, і рішуче висловив свою незгоду з висновками, які Науковий комітет Національної ради України з питань розвитку науки і технологій зробив щодо наукової діяльності Національної академії медичних наук України. Прочитую тут слова академіка НАН України і НАМН України Володимира Веніаміновича Фролькіса: «У жодній професії наука і повсякденна практика не зливаються воедино так тісно, як у медицині».

Отже, на мою думку, ми всі повинні виступати єдиним фронтом. І Національна академія наук, і галузеві академії мають чітко й аргументовано протистояти спробам втручання в нашу діяльність, щоб питання «бути академії чи не бути?» навіть не стояло на порядку денному владних структур. Потрібно раз і назавжди відкинути точку зору можновладців, що академії можна перетворити на громадські структури.

І ще одне. Я вважаю, що ми мало звертаємося до вітчизняної наукової спадщини, рідко обговорюємо думки наших попередників та видатних сучасників. Потрібно якомога частіше виступати в широких засобах масової інформації, доносити до людей їхні ідеї та погляди. Знову нагадаю слова Миколи Михайловича Амосова. Він говорив, що у нас не Міністерство охорони здоров'я, а міністерство хвороб. Хіба це не є актуальним і сьогодні? Подивіться на нинішні реформи медичної сфери, точніше на профанацію реформ — у них взагалі відсутній соціальний аспект. А ще Микола Михайлович казав, що ніщо так не старить, як готовність старіти. І в цій його фразі закладено цілу філософію життя. А Володимир Веніамінович Фролькіс

зазначав, що немає вчених молодих і старих, є вчені творчі і вчені-бездари. І от ці та подібні до них думки ми маємо пропагувати і серед суспільства, і серед представників влади. А всім нам я бажаю ніколи не мати такої «готовності старіти», навіть у дуже поважному віці.

Ще я хотів би сказати, що Загальні збори — це захід, на якому ми не повинні мовчки сприймати все як є. Загальні збори — це чуда можливість зібратися разом, висловити свої думки, обговорити наші спільні проблеми, прямо і чесно сформулювати своє ставлення до тих чи інших питань за допомогою другої сигнальної системи — словами. Я взагалі хотів би, щоб у нас змінилася тональність спілкування. Між всіма нами, крім професійних стосунків, є ще суто людські, дружні взаємини. Ось, скажімо, я маю величезне бажання сказати теплі слова на адресу Антона Григоровича Наумовця, який на посту першого віцепрезидента НАН України зробив багато добрих справ. Або

моєму доброму другу Вадиму Михайловичу Локтеву, який один з небагатьох постійно виступає з принципових соціальних і організаційних питань нашої Академії. І як не сказати спасибі Ярославу Степановичу Яцківу, якому, я впевнений, ми всі глибоко вдячні за чудовий журнал «Світогляд». Або як не відзначити добрим словом Зіновія Теодоровича Назарчука, який виріс у нашій Академії і тепер гідно представляє в ній західний регіон. Насправді, є ще дуже багато колег, яким я хотів би висловити свою вдячність за ті чи інші їхні справи або особисті якості, але час, відведений для виступу, мені цього, на жаль, не дозволяє. Тобто я маю на увазі, що варто частіше спілкуватися і більше виявляти позитивних емоцій, яких нам усім дуже не вистачає зараз. Адже з погляду медицини позитивні емоції знижують у крові несприятливий рівень адреналіну, норадреналіну і благотворно впливають на здоров'я.

Дякую за увагу!